

većma raširili i učvrstili oblici *iznova i nanovo*.

Čini se dakle, da će biti uzaludan sav trud oko toga, da se ta dobra i pravilna riječ istjera iz jezika. Stoga valja ukloniti Boranićevo zabacivanje te riječi, jer je ona živa i u književnom i u dobrom narodnom jeziku, a i po obliku je pravilna.

R. Simeon

»U VEZI ČEGA« ILI »U VEZI S ČIM«?

U »Narodnom listu«, u broju od 28. ožujka o. g., na str. 1. počinje jedan odjeljak riječima: »U vezi svih tih problema

skicirani su zaključci prema kojima bi trebalo uvesti društveno upravljanje knjižnicama.« Izreka »u vezi čega« jezična je nagrada, koje se treba kloniti, jer se protiviti duhu našeg jezika. Trebalo je reći: »U vezi sa svima tim problemima...«, a ujedno je trebalo iza riječi »zaključci« staviti zarez. Ni sam naslov članka, iz koga je uzeta ta rečenica, nije jezično dobar. Taj naslov glasi: »U našim knjižnicama manjka stručni kadar knjižničara.« Bilo bi bolje je pravilnije reći: »Našim knjižnicama nedostaje...« i t. d., ili: »U našim knjižnicama nema dosta...«

R. Simeon

OSVRTI

ČITAJUĆI JEDNOG DANA NOVINE...

U *Jeziku* je već bilo govora o tome, kako novine dopiru i u najdalje krajeve našega jezičnog područja i kako je prema tome vrlo važno, kakav je jezik i pravopis naših novina. Bilo je govora i o tome, kako novinarski jezik s obzirom na funkciju, koju vrši, ima i neke osobitosti među ograncima književnog jezika, ali kako ga to ipak ne oslobađa dužnosti da bude u svemu gramatički pravilan i pravopisno ujednačen. Prošlo je već više od godine dana, što su u *Jeziku* istaknute najtipičnije gramatičke i pravopisne pogreške, koje se pojavljuju u zagrebačkim novinama, pa ne će biti naodmet, da pogledamo, jesu li se naše novine oslobodile tih tipičnih pogrešaka i jesmo li već zadovoljni njihovim jezikom i pravopisom.

Tko je pažljivo pratio pisanje našega lista, zapazio je, kako naši suradnici u svakom broju *Jezika* prigovaraju pojedinim pogreškama, leksičkim, sintaktičkim i stilskim, na koje nailaze u novinama. Danas bih želio iznijeti općenita opažanja o jednom broju zagrebačkih novina, da se vidi, kakve se i kolike pogreške nalaze u jednom broju novina od šest strana. Nije

važno, kako se te novine zovu, jer je našem listu stalo do stvari, a ne do imena, ali radi mogućnosti kontroliranja potrebno je istaći, da se radi o zagrebačkom dnevniku od 29. ožujka o. g. A nažalost već u početku moram reći, da je broj zamjetaka, koje se opravdano mogu postaviti tim novinama, veći od onoga, što bi se moglo opravdati brzinom rada, toliko značajnom za novine.

No da prijedemo na stvar! Čitajući dakle te novine, mi ćemo se bez sumnje uvjeriti o znatnom naporu, koji je uložen, da bi rečenice bile što lakše i jasnije, ali i o nesigurnosti, koja se pojavljuje pri siaganju duljih rečenica. Pojedini dijelovi takvih rečenica nisu uvijek na pravom mjestu, pa tako dolazi i do oporosti i do nejasnoće. Takva je na pr. rečenica: *Konferencija je skoro jednodušno, sa 19 glasova uz jedan uzdržani glas, prihvatila argentinsku rezoluciju, protiv daljeg postojanja na američkom kontinentu kolonija i okupiranih teritorija evropskih sila.* Ako riječi na američkom kontinentu prebacimo na kraj čitave rečenice, postaje nam jasno, šta se želi reći. Bez tog prebacivanja rečenica je opora i teško shva-

tljiva, a to je u suprotnosti s osnovnim zahtjevom, po kojem pisac treba da postigne maksimum točnosti uz minimalni napor čitaoca pri čitanju, kako bi rekao Jespersen. U toj rečenici nepotreban je i zarez ispred *protiv*, a bolje je reći i gotovo *jednodušno* umjesto *skoro jednodušno*.

U duljim rečenicama stradava kadikad kongruencija, pa pisac u drugom dijelu rečenice, nakon kakve umetnute rečenice, zaboravi, kojeg mu je roda ili broja subjekt, na pr. *Ekonomski problemi, za koje su zemlje Latinske Amerike bile naročito zainteresirane, odložene su za buduću konferenciju*. Dakako, ako u takvim rečenicama i pogriješi pisac, trebalo bi da to popravi lektor, pa i korektor. Sličnu pogrešku protiv kongruencije ili sročnosti nalazimo i u ovoj ovećoj rečenici: *Zahtjev evropskih saveznika SAD da se povećaju trgovinske veze sa Sovjetskim Savezom i drugim zemljama u sovjetskoj sferi, nisu ovdje naišli na povoljan prijem u krugovima vlade i Kongresa*. Trebalo bi: *zahtjev nije ovdje naišao*, a i riječ *prijem* kao rusizam valja ovdje zamijeniti boljom našom riječi *primitak*.

Nepotrebno zamjenjivanje infinitiva prezentom i vezom *da*, o čemu se u *Jeziku* već prilično pisalo, vidimo u rečenici: *Ovo akutno pitanje Osijeka i Slavonije namjerava se trenutno da riješi ovogodišnjim generalnim remontom*. Zar nije prirodnije i ljepše: *namjerava se trenutno riješiti*? Slično je i u rečenici: *vijetnamske snage pokušavaju da ponovno uspostave svoje komunikacione linije*. Tu je također zgodniji infinitiv: *pokušavaju uspostaviti*. A i mjesto riječi *generalni remont, komunikacione linije* prosječan bi čitalac lakše razumio riječi *opći popravak, (obnavljanje), prometne veze*, što je svakako prikladnije u našem jeziku.

U posljednje vrijeme naši su novinari nekako zavoljeli upotrebu prijedloga *kroz* za izricanje načina i sredstva. Tako i u tom broju čitamo, da se *najkonkretniji dio rada udruženja odvijao kroz rad Kon-*

certne poslovnice; da se *takav odnos može stvoriti i održavati samo kroz društveno upravljanje*. U prvom je primjeru bolje reći u *radu*, a u drugom *društvenim upravljanjem*.

Naše novine kao da ne paze dovoljno na jezik u oglasima, pa im se potkrade na pr. *hidraulična preša sa ili bez pumpe*, gdje se pogrešno upotrebljavaju dva prijedloga (*sa i bez*), od kojih se jedan slaže s instrumentalom, a drugi s genitivom. Tu je trebalo reći s *pumpom ili bez nje*, ali i za *prešu* i za *pumpu* imamo i bolje naše riječi: *tijesak, sisaljka, crpka*.

Umjesto prijedloga *radi*, *poradi* ili čak umjesto namjerne rečenice u posljednje vrijeme u novinarskom jeziku neobično mnogo razvila upotreba izričaja *u cilju* s genitivom. Tako i u ovom broju novina čitamo, da *treba donijeti praktične odluke u cilju rješenja ekonomskih problema* i da će se *u cilju praćenja političkih i ekonomskih događaja prirediti diskusije*. Slično tome *medusobne partijske borbe samo bi mogle da koriste okupatoru u Suez u cilju onemogućavanja opravdanih nacionalnih aspiracija*. Zar nije ljepše i većma u duhu našega jezika: *radi rješenja, radi praćenja, da onemogućuje?* A šta da reknemo o tolikim tudicama?

U vremenskim, pogodbenim, načinskim i odnosnim rečenicama (u odnosu prema budućem vremenu u glavnoj rečenici) upotrebljava se za predbuduću radnju prezent trenutnoga glagola, odnosno futur egzaktni trajnoga glagola. Prema tome rečenica: *Oni izjavljuju da ne će prekidati štrajk sve dok armija ne bude poduzela mjere za zaštitu zemlje* treba da pravilno glasi: *sve dok vojska ne poduzme mjere*.

Glavne brojeve treba sklanjati, kad je god moguće, da se postigne veća jasnoća, pa je stoga bolje reći *gradnja ovih dvaju paviljona* nego *gradnja ova dva paviljona*.

Bolje je i *koristiti se iskustvima, time su se i koristili, stanje, koje zabrinjava, mnogo cjelovitije, mnogo više* nego pod utjecajem tuđih jezika *koristiti iskustva,*

to su i koristili, zabrinjavajuće stanje, daleko cjelovitije, daleko više.

Uopće, u našim se novinama suviše osjeća duh i leksičko blago tuđih jezika. Tako i u ovom broju novina nalazimo svu silu stranih riječi, za koje imamo dobre domaće riječi. Šta će nam *renome, kontakt, transport, lider, miting, relacija, tim, ekipa, trening, penal, sektor, servis*, kad bez po muke možemo reći *dobar glas, dodir, prijevoz, voda, zbor, udaljenost, momčad, družina, vježbanje, jedanaesterac, područje, usluga*? Naveo sam samo neznatan dio stranih riječi iz toga broja, ali ako nastavimo tako blagonaklonim unošenjem stranih riječi, kao što to čine naši novinari, za desetak, dvadesetak godina tražit ćemo kao rijekost naše riječi u našem novinarskom jeziku.

Kao što je poznato, ima nekih riječi i fraza, koje se na zapadu upotrebljavaju u jednom liku, a na istoku u drugom. Svaki je takav lik dugotrajnom upotrebom u književnom jeziku stekao pravo i pravilnost u svojem krugu. Dok koji takav lik ne stekne takvo pravo upotrebe na čitavom jezičnom području, bolje je služiti se njime samo u njegovu krugu. Stoga je umjesto riječi *vjerovatno, obězbijediti, obezbjeđenje, uputstvo, raniji* (u značenju *prijašnji*), *ljetnji, ustvari*, što sve nalazimo u spomenutom primjerku novina, bolje upotrebljavati riječi *vjerojatno, osigurati, osiguranje, uputa, prijašnji, ljetni, zapravo*, sve po načelu određenosti i postojanosti, koje je vrlo važno za postignuće što veće točnosti uz što manji napor i čitaoca i pisca.

Da u spomenutom primjerku novina ima i očitih gramatičkih i pravopisnih pogrešaka, pokazuju primjeri *kćer* (nom. sg.), *podnešen, nemješanje, hrvači, besumnje, Iransko-irački spor, gramzljivost, zona A, a kamo li, prviput, pedesetpet, Sjeverno ledeno More, Dugo Selo, u Grčkom timu, aktuelan, autoklub, auto-moto klub, regbi utakmica, ako bi (mi) išli, kada bi (mi) izrazili, obzirom* (obzirom na to), *i t. d., Socijalistički Savez*. Umjesto toga pra-

vilno je *kći, podnesen, nemiješanje, rvači, bez sumnje, Iransko-irački spor* (kao naslov), *gramzljivost, Zona A, a kamoli, prvi put, pedeset pet, Sjeverno ledeno more, Dugo selo, u grčkom timu, aktualan, auto-klub, auto-moto-klub, regbi--utakmica, ako bismo išli, kada bismo izrazili, s obzirom, i t. d., Socijalistički savez*. Ima dakle toga i više, nego što bi smjelo biti. Takve se pogreške zapravo ne bi smjele ni javljati, jer normativne gramatike i pravopis vidljivo upiru u njih prstom. U Pravopisu su čak većinom popisane abecednim redom u pravilnom liku.

Što se tiče stavljanja zarezā, valja reći, da se zarez pojavljuje potpuno samovoljno, bez obzira na Boranićev i na Belićev Pravopis. Premda bi bilo razumljivije, da se zagrebačke novine drže Boranićeva Pravopisa, kako ne bi svogle zabunu u ono, što uči škola, ipak u tom primjerku novina preteže t. zv. slobodna interpunkcija. U njemu dakle ne dolaze zarez i ondje, gdje treba da dodu i po Boraniću i po Beliću. (*Da u Revolucioarnom vijeću stvari ne idu najbolje svjedoče sjednice: Al Misri i Akbar el Jom desničarski list popratili su...*), a dolaze naprotiv ondje, gdje im uopće nema mjesta (*Za vrijeme svog boravka u Jugoslaviji, burmanski ministar vanjskih poslova stupit će u lični kontakt s visokim jugoslav. rukovodjocima. Na istoj liniji, Ho Ši Minove snage izbacile su iz kolosijeka jedan vojni vlak.*). U prve tri rečenice zarez je svakako trebalo staviti iza riječi *najbolje, Jom, list*, a u posljednje dvije rečenice zarezā uopće ne treba. Zbog tako anarhičnog stavljanja zarezā, koje nije ograničeno samo na te novine, bilo bi potrebno, da uredništva razmotre to pitanje i usklade stavljanje zarezā prema Boranićevu Pravopisu, koje je i jednostavno i lako.

Rastavljanje riječi na slogove nije također u skladu s Pravopisom. No tu novine zaista mogu imati neka posebna prava. Ali ako se sve, što sam spomenuo, zbroji, vidjet ćemo, da je u jednom primjerku novina od šest strana potrebno

popravljanje na oko 250 mjesta. A to je ipak previše. To svakako obvezuje i pisce i lektore i korektore i urednike, da se istinski pobrinu, kako bi se taj broj ne samo prepolovio, nego i smanjio pet do deset puta. Time bi i novine u znatnoj mjeri pomogle njegovanju hrvatskoga književnog jezika, jer su one ipak najčitanije štivo suvremenoga čovjeka te znatno djeluju na oblikovanje njegove jezične svijesti.

Priznajem, u prvi mah me zaprepastio taj broj 250, u koji su doduše ubrojena i pogrešna rastavljanja riječi. Posegao sam za drugim dnevnikom, ali ni u njemu nije bilo ništa bolje. Treba dakle uprijeti svom snagom i na svima stranama! Jer kako je tek u pokrajini, ako je tako u glavnom gradu?

Lj. J.

OSVRT NA PRIJEVOD JEDNE PRIPOVIJETKE

Mnogi naši ljudi, kojima lingvistika nije struka, pa čak i oni, koji nisu polazili visoke škole, živo se zanimaju za jezična pitanja. Poznajem umirovljenog bankovnog činovnika, koji je pretplaćen na »Jezik«. Moj urar upitao me jednoć, što mislim o riječi »upošljavati«. Njemu se ta riječ ne sviđa. Rekao sam mu, da Pravopis dopušta taj izraz, jednako kao i izraz »zapošljavati«. »Ja bih rekao: uposlivati i zaposlivati«, odgovorio mi on. Napomenuo sam mu, da i Boranjć u svojem novijem izdanju Pravopisa daje prednost njegovim izrazima. Jedan pak građanin upitao me, što mislim o aoristima u noveli »Evelina« (James Joyce), objavljenoj u »Vjesniku« 10. I. 1954. Drugog dana pročitao sam tu novelu i našao, da se ne radi toliko o aoristima, koliko o imperfektima, koji su boli u oči moga znanca. Uvidio sam, da prevodilac neobično mnogo cijeni imperfekt, u čemu donekle ima i pravo, jer taj glagolski oblik u nekim slučajevima doista plastično izriče stanje i radnju, koja je duže trajala ili se ponavljala. Zar nisu klasični Šenoinj primjeri vrijednosti imperfekta? No uhu moga znanca ne zvu-

če lijepo oblici u prijevodu: Ona sjedaše kraj prozora... prolazaše malo ljudi... ona slušaše... u ulici se sve više smrkavaše... zar nakon svega... mogaše natriag? i t. d. Odgovorio sam mu, kako su kazali i naši gramatičari: U današnjem književnom jeziku imperfekt se rijetko ili nikako ne upotrebljava. Pisci se radije služe perfektom. Prema tome smijemo zaključiti, da se i naš prevodilac previše služio imperfektom.

Na pisanje ovog članka prisilile su me zapravo gramatičke i pravopisne pogreške (ne imperfekt), na koje sam naišao u tom prijevodu. Ni o njima ne bih možda ni pisao (s obzirom na to, da na korektore u uredništvima ne djeluju ni kritike *Jezika*), da je prevodilac ostao anonimn. No prijevod je potpisao jedan književnik.

Podimo dakle redom:

1. Prevodilac pogrešno upotrebljava akuzativ enklitičkog oblika zamjenice *ju* umjesto *je*: I sad ona nema nikoga tko bi ju branio... Frank će ju spasiti! Frank će ju primiti u naručje, objumiti je (ovdje je prevodilac naslutio pravilan oblik!) u rukama. On će ju spasiti.. I stane ju nagovarati da ide s njim. — Ima i pravilnih oblika: Ljudi će je tada poštivati... On je držaše za ruku... On je uvede u njih: on će je u njima udušiti.

2. »Pa ipak za sviju tih godina nije doznala ime onog svećenika kojega požutjela fotografija visi na zidu.« Zar nije bolje upotrebiti odnosnu zamjenicu *čija*, kad se odnosi na muško čeljade u jednini, t. j. čija požutjela fotografija visi na zidu, kad se već taj oblik u novije vrijeme često proteže i na imenice bilo kojega roda ili broja?

3. »Kadgod bi njezin otac nekomu pohodiocu pokazivao tu fotografiju, spomenuo bi...«. Otac ne bi spomenuo, da je svećenik u Melbournu *kadgod* (katkad), nego *kad bi god pokazivao tu fotografiju*. Drugo znači *kadgod*, a drugo *kad god*.

»Harvy je slao uvijek štogod je mogao.« Zar Harvy nije bio plemenit pa slao ne štogod (nešto), nego što je god mogao?